CZECHOW
PŁATONOW
TEATR
WYBRZEŻE
SADOWSKI

Czy kiedyś zrobiłem coś, czego bym się później nie wstydził?
Michał Płatonow

Anton Pawłowicz Czechow, jeden z największych rosyjskich dramatopisarzy i nowelistów, pochodził z rodziny kupieckiej. Urodził się 29 stycznia 1860 roku w Taganrogu – mieście nad Morzem Azowskim, w Imperium Rosyjskim. Ukończywszy tam gimnazjum, wyjechał do Moskwy, gdzie podjął, a w 1884 roku ukończył studia medyczne. Choć praktyka lekarska nigdy specjalnie go nie zajmowała, był lekarzem przez większość swojej twórczej kariery. Powiedział kiedyś: „Medycyna to moja żona, a literatura to moja kochanka".

Początkowo Czechow pisał dla pieniędzy. By mieć środki na utrzymanie zarówno siebie, jak i swojej rodziny, młody twórca zaczął publikować (pod pseudonimami Antosza Czechonte, Antosza Cz., Brat mojego brata, Ruver czy Człowiek bez śledziony) w gazetach krótkie, humorystyczne opowiadania, traktujące o współczesnej Rosji. Szybko zyskał dzięki nim spory rozgłos, uważano go za satyrycznego kronikarza moskiewskiego życia. To właśnie dzięki tym krótkim formom – cenionym i dziś opowiadaniom *Śmierć urzędnika*, *Skrzypce Rothschilda* czy *Człowiek w futerale* – był początkowo najbardziej znany. Duży oddźwięk społeczny zyskała również *Wyspa Sachalin* – dokumentalna relacja z pobytu Czechowa na Sachalinie, miejscu zesłania dla kryminalistów i więźniów politycznych.

Od młodości Czechow interesował się również teatrem. Próbował chodzić na – zamknięte dla niepełnoletnich – przedstawienia, pisał felietony i opowiadania o teatrze. Jednak jego pierwsze sztuki – *Płatonow*, *Iwanow* czy *Oświadczyny* – spotkały się z niezrozumieniem zarówno czytelników i widzów, jak i krytyków. Choć autor nazywał je komediami, dla niemal wszystkich były zbyt poważne i zbyt trudne, by wzbudzić większe zainteresowanie. Pierwszą sztuką Czechowa, która została istotnie zauważona i doceniona była *Mewa*. Prapremiera tego dramatu w pięciu aktach, która odbyła się w 1896 r. w petersburskim Teatrze Aleksandryjskim, co prawda została zbagatelizowana przez krytykę, ale na widowni był Władimir Niemirowicz-Danczenko, któremu tak spodobał się tekst, że namówił swojego przyjaciela, Konstantego Stanisławskiego, by wystawił tę sztukę na inaugurację otwieranego właśnie przez nich teatru – legendarnego dziś MChAT-u (Moskiewskiego Teatru Artystycznego). To właśnie przy Stanisławskim – twórcy systemu pracy aktora nad sobą i rolą, który to system do dziś jest jedną z najważniejszych metod aktorskich uznawanych przez cały teatralny świat – prawdziwie rozwinął się talent Czechowa-dramatopisarza. *Mewa* okazała się wielkim sukcesem i przyniosła tak autorowi, jak i teatrowi wielki rozgłos i uznanie, zyskując miano milowego kroku i jednego z najważniejszych elementów wielkiej dwudziestowiecznej reformy teatru, zrywającej ze wszelkimi sztucznymi konwencjami sztuki aktorskiej. Od teraz najważniejsza była prawda i jak najbardziej naturalny sposób bycia scenicznego. Olga Knipper – późniejsza żona Czechowa – zagrała Arkadinę, Stanisławski – Trigorina a Wsiewołod Meyerhold – Trieplewa. Teatr zaś przyjął mewę jako swoje logo. Kolejne sztuki Czechow pisał już na zamówienie MChAT-u – to właśnie tam swoje prapremiery miały: *Wujaszek Wania*, *Trzy siostry* i *Wiśniowy sad*, a więc najbardziej znane jego utwory. Duet Czechow-Stanisławski, stanowił o randze i wielkości moskiewskiego teatru i na stałe wpisał się w karty światowego dziedzictwa kulturalnego.

Czechow chorował na gruźlicę. Fakt ten nie przeszkadzał mu jednak w wytężonej pracy – ciągłym łączeniu aktywności twórczej z praktyką lekarską, niezwykle wyczerpującym wyjeździe na Sachalin czy ciągłym przemieszczaniu się pomiędzy miejscem, w którym pisał, a teatrami, w których wystawiano jego sztuki. Pomimo nawału prac zawodowych znajdował też czas na wypoczynek w kurortach, które miały działać na niego leczniczo. Zmarł 15 lipca 1904 roku właśnie podczas jednej z takich podróży – w Badenweiler w Cesarstwie Niemieckim. Jego ciało przewieziono pociągiem do Moskwy, w chłodniczym wagonie do transportu świeżych ostryg. Spoczął na Cmentarzu Nowodziewiczym w stolicy Rosji, obok swojego ojca.

CZECHOW
PŁATONOW

Безотцовщина

przekład
AGNIESZKA LUBOMIRA PIOTROWSKA

opracowanie tekstu
JAKUB ROSZKOWSKI

reżyseria
GRZEGORZ WIŚNIEWSKI

scenografia
BARBARA HANICKA

opracowanie muzyczne
RAFAŁ KOWALCZYK

reżyseria świateł
MAREK KOZAKIEWICZ

przygotowanie muzyczne
ADAM ŻUCHOWSKI

obsada:

Anna	MAGDALENA BOĆ
Sergiusz, jej pasierb	PIOTR CHYS
Sonia, jego żona	KATARZYNA DAŁEK
Głagoliew, właściciel ziemski	ROBERT NINKIEWICZ
Maria Grekow	KATARZYNA Z. MICHALSKA
Mikołaj	PIOTR BIEDROŃ
Michał Płatonow, nauczyciel wiejski	MICHAŁ JAROS
Sasza, jego żona	MONIKA CHOMICKA

asystent reżysera
KATARZYNA DAŁEK

inspicjent – sufler
JOANNA JANUSZEWSKA

Premiera 26 października 2013 roku na Scenie Kameralnej.

Płatonow to pierwsza pełnowymiarowa sztuka Czechowa. Znana jest również pod tytułami: *Bezojcowizna* albo *Sztuka bez tytułu*. Tekst ten bowiem nigdy nie został dokończony. Jego powstanie datuje się pomiędzy 1878 a 1881 rokiem. Blisko dwudziestoletni Czechow napisał go dla aktorki Marii Jermołowej, wschodzącej ówcześnie gwiazdy Teatru Małego w Moskwie. Ta jednak go odrzuciła. Być może to sprawiło, że *Płatonow* został opublikowany dopiero w 1923 roku – czyli nieomal dwadzieścia lat po śmierci autora.

Mówi się, że w *Płatonowie* – sztuce określanej oczywiście przez autora mianem komedii – przeglądają się wszystkie późniejsze teksty dramatyczne Czechowa. Są tam więc i rosyjski Don Juan, i utrata majątku, i powrót na prowincję, i tęsknota za wielkim miastem, i frustracje niespełnionego lekarza. W utworze wyraźnie rysuje się już niepospolita wyobraźnia autora, umiejętność tworzenia subtelnie kreślonych, wielowymiarowych postaci, i dziwna aura zawieszenia, niby-nudy, które będą cechowały późniejsze utwory pisarza. W *Płatonowie* wszystko jest jednak młodzieńczo rozbuchane, nieułożone, prowadzone niezwykle szeroko. Tak, jakby młody twórca w tym jednym dziele chciał zawrzeć wszystkie swoje pomysły, wszystkie bolączki i nurtujące go problemy. Jakby nie panował jeszcze nad całą materią, jakby nie potrafił zrezygnować, nie umiał się z niczym rozstać po to, by w sposób bardziej czytelny i bardziej zwarty uchwycić główną myśl utworu. Czechow był mistrzem krótkich form. Jak sam mawiał: „Sztuka pisania jest sztuką skracania, a zwięzłość jest siostrą talentu." Te słowa nie towarzyszyły mu jednak przy pisaniu *Płatonowa*. Jest to bowiem sztuka niezwykle długa, z bardzo rozbudowanymi wątkami pobocznymi, z dużą ilością postaci. Materiału zapisanego przez Czechowa wystarczyłoby na wielogodzinne widowisko. Niemal każda realizacja *Płatonowa* wymaga gruntownej pracy nad tekstem, wyboru wątków i postaci.

Być może właśnie przez tę otwartość, możliwość reżyserskiej selekcji materiału *Płatonow* – początkowo przez samego autora odrzucony – jest teraz tak chętnie wystawiany na scenach tak Polski, jak i całego świata.

Jakub Roszkowski

Nietoperze

Gdy już noc odetchnie szerzej
Ponad dachy, ponad wieże,
Lecą czarne nietoperze
W nieprzejrzaną mgłę.
I na złość wszelkiemu lichu
Gdzieś po ciemku, gdzieś na strychu,
Wywołują wciąż po cichu
Swoje czary złe.

Jak nietoperze
Mamy nocne sekrety,
Jak nietoperze
Słuchamy wielkomiejskich ech.
W nocy, w dziwnej atmosferze,
Gdzie rozkoszy księżyc strzeże,
Krążą ludzie-nietoperze
Pijąc słodki grzech.

tekst: Szer-Szeń (Jan Brzechwa), muzyka: Fanny Gordon

teatr wybrzeże

Dyrektor: Adam Orzechowski
Zastępca dyrektora ds. ekonomicznych – Główny księgowy: Grażyna Florek
Zastępca dyrektora ds. programowych – Kierownik literacki: Cezary Niedziółka
Dramaturg: Jakub Roszkowski
Kierownik działu produkcyjno – eksploatacyjnego: Tomasz Wojciechowski
Kierownik działu promocji i marketingu: Marcin Trzeciakowski
Kierownik działu zarządzania majątkiem: Lucyna Zaradna
Administrator Sceny Kameralnej: Krystyna Łukawska
Koordynacja pracy artystycznej: Marta Nikel
Koordynator projektów: Małgorzata Zamorska
Radca prawny: Igor Buczkowski
Sekretariat: Justyna Idaszak, Kamila Sidor
Dział produkcyjno-eksploatacyjny: zastępcy kierownika: Iwona Tynda, Bogdan Rokita, Krzysztof Puzio
Producenci: Aneta Baranowska, Dariusz Potaczało, Iwona Derengowska
Kierowca: Jacek Potylicki
Pracownia elektro-akustyczna: Bogdan Gaczoł, Przemysław Kalemba, Adrian Krawczyk, Mariusz Kramek, Rafał Knyter, Marek Mankiewicz, Piotr Piniecki, Marcin Raatz, Cezary Wybraniec
Montażyści: Krzysztof Bąk, Wojciech Cegiełkowski, Aleksander Dudziński, Jacek Głodowski, Wojciech Jakubiak, Krzysztof Konieczny, Grzegorz Kuś, Piotr Piechocki, Andrzej Puzio
Rekwizytorzy: Katarzyna Bis, Jerzy Marcin Kosiła, Michał Lipski, Łukasz Zieliński
Pracownia krawiecka: Ewa Gostomska, Czesław Kacprzak
Garderobiane: Wanda Bis, Anna Serafin, Kazimiera Stasiuk, Dorota Rozwadowska, Agnieszka Poroszewska, Marzena Tyszkiewicz
Pracownia fryzjersko-charakteryzatorska: Magdalena Dusza, Katarzyna Juchacz, Krystyna Winiarska
Administracja: Małgorzata Rutkowska, Mirosław Dziergowski
Zamówienia publiczne i inwestycje: Sławomir Niedziela
Księgowość: Mirosława Czerniawska, Joanna Gryszkiewicz, Ewa Kucharska, Dorota Łuczak, Stella Stańska
Dział promocji i marketingu: Honorata Fiborek, Aleksandra Weber, Grzegorz Kwiatkowski, Weronika Łucyk
Kasy biletowe: Aleksandra Chrapowicka, Katarzyna Kutuzow-Szkuat, Agnieszka Weber, Maria Zawadzka
BHP: Wiesław Bystron
P-poż: Piotr Reguła

ZE ZBIORÓW
Instytutu Teatralnego

Teatr Wybrzeże, 80-834 Gdańsk, ul. Św. Ducha 2
tel.: 58 301 70 21, faks: 58 301 20 46
e-mail: sekretariat@teatrwybrzeze.pl
www.teatrwybrzeze.pl
rezerwacja i sprzedaż biletów:
tel.: 58 301 13 28, 58 551 50 40
e-mail: bilety@teatrwybrzeze.pl

Prawa autora i tłumacza reprezentuje ZAiKS
projekt plakatu: Wiktor Sadowski
zdjęcia: Marcin Kaliński

Organizatorzy:

Teatr Wybrzeże, Instytucja Kultury Samorządu Województwa Pomorskiego, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Gdańsk morze możliwości, Sopot, Powiat Gdański

Patroni medialni:

Dziennik Bałtycki, trojmiasto.pl, Radio Gdańsk, ams, Partner strategiczny: GPEC

Sezon artystyczny 2013/2014 pod honorowym patronatem Marszałka Województwa Pomorskiego Pana Mieczysława Struka.